

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ У НПП «ЗАЧАРОВАНИЙ КРАЙ»

І.Ф. Шишканинець

*Національний природний парк «Зачарований край»,
Льниця, Україна*

Шишканинець І.Ф. Реалізація природоохоронних заходів у НПП «Зачарований край». Наведено дані про проведення природоохоронних заходів на території національного природного парку за 2014-2023 рр. Вказано на види природоохоронних заходів та їх частку від плану, передбаченого Проектом організації території. Зроблено порівняння об'ємів природоохоронних заходів, які передбачені лімітом з фактично використаними. Проаналізовані причини невідповідності. Звергнуто увагу на погіршення санітарного стану похідних ялинників НПП та вказано на причину. Зроблено відповідні висновки та рекомендації.

Shyshkanynets I.F. Realization of nature protection measures in the NNP «Zacharovanyi Krai». Cited data about the realization of nature protection measures on the territory of the national natural park for 2014-2023. It is indicated on the types of nature protection measures and their part from a plan, envisaged Project of organization of the territory. A comparison of volumes of nature protection measures, that is envisaged by a limit with actually used, is done. Analysed reasons of disparity. To pay attention to the worsening of the sanitary state of derivative fir-groves of NNP and it is indicated on reason. Corresponding conclusions and recommendations are done.

Відповідно до Закону України про природно-заповідний фонд, національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які

мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність [1].

Для здійснення природоохоронної діяльності, у національному природному парку (далі НПП) розроблений Проект організації території (2014 р.), у якому передбачені заходи та стратегія розвитку на період 2014-2023 рр.

Перше лісовпорядкування на території НПП відбулося у 2010 р. (польові роботи). Камеральні роботи – 2011 р. Однак таксаційні описи та картографічні матеріали установою отримано дещо пізніше: у ліміті за 2013 р. інформація наведена за матеріалами попереднього лісовпорядкування.

Отже, з 2014 р. у НПП розпочалася реалізація природоохоронних заходів, відповідно до затвердженого Проекту організації території установи. Проектом передбачений обсяг (в т. ч. щорічний) природокористування (лісокористування) з усіх видів рубок (транспортно-доступні ділянки). Зокрема: санітарні рубки вибіркової заплановані на площі 335,3 га, прохідні рубки – 190,4 га, інші рубки формування і оздоровлення лісів – 15,8 га (наведено ті види заходів, які проводили в установі за ревізійний період).

Що стосується фактичного використання природних ресурсів (табл. 1): санітарні рубки вибіркової проведені на площі 70,2 га, прохідні рубки – 48,5 га, інші рубки формування і оздоровлення лісів – 8,9 га. Частка виконання по видах рубок відповідно становить: 20,9 %, 25,5 %, 56,3 %.

Варто також відзначити, що фактичне використання природних ресурсів станом на 15.08.2023 р. ще не розпочато: лісорубні квитки не були виписані.

Таблиця 1

Фактичне використання природних ресурсів в НПП за ревізійний період (2014-2023 рр.)

Вид заходу	Роки								Разом
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Санітарні рубки вибіркової, га/м ³	-	2,9 193,0	6,3 285,0	26,8 833,0	8,6 848,0	1,6 84,0	7,2 427,0	16,8 1358,0	70,2 4028,0
Прохідні рубки, га/м ³	2,0 29,0	14,1 214,0	5,9 383,0	7,6 344,0	11,9 488,0	-	-	7,0 326,0	48,5 1784,0

Інші рубки форм. і озд. лісів (перформування), га/м ³	-	-	0,6 11,0	4,6 89,0	-	0,1 7,0	3,6 68	-	8,9 175,0
Разом	2,0 29,0	17,0 407,0	12,8 679,0	39,0 1266,0	20,5 1336,0	1,7 91,0	10,8 495,0	23,8 1684,0	127,6 5987,0
Не пов'язані з веденням ЛГ (ЛЕП, прибирання небезп. дерев), га/м ³	-	1,3 20,0	18,6 333,0	19,8 590,0	-	0,1 24,0	5,9 287,0	0,1 33,0	45,8 1287,0

Крім вищенаведених природоохоронних заходів, в установі проводили заходи, які не пов'язані з природоохоронною діяльністю (див. табл. 1): розчистку охоронної зони лінії електропередач та прибирання небезпечних дерев (2021 р., 2023 р.).

Спеціальне використання природних ресурсів в установах природно-заповідного фонду здійснюється в межах ліміту, який затверджує Міндовкілля.

У 2014-2015 рр. ліміти НПП не були затверджені (причини невідомі: автор до цього часу в НПП не працював). У 2016 р. Міндовкіллям ліміт затверджено, однак за виключенням санітарних рубок суцільних, вказуючи на значні їх обсяги (не зважаючи на те, що у попередні два роки ліміти не були затверджені): у проєкті ліміту відповідний природоохоронний захід запланований на площі 6,7 га, а Проєктом організації території щорічний обсяг передбачається на площі 4,58 га.

Варто також ще зазначити, що у 2017 р. прийнятий Закон України № 2059-VIII «Про оцінку впливу на довкілля», який ускладнив виконання природоохоронних заходів (санітарних рубок суцільних); виходячи з цього і планування відповідних природоохоронних заходів службою держохорони НПП відклалося (до розроблення оцінки впливу на довкілля).

З 2016 р. ліміти погоджувалися стабільно, однак переважно у кінці року, що спонукало НПП оформляти відстрочення на заготовлю деревини (до 2020 р.). Інформація про обсяги природоохоронних заходів, які зазначені у лімітах, наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Обсяги природоохоронних заходів в НПП за ревізійний період (2014-2023 рр.), які зазначені у лімітах

Вид заходу	Рік затвердження ліміту/дата								Ра- зом
	2016 30.09	2017 17.11	2018 03.10	2019 24.07	2020 19.11	2021 24.09	2022 16.02	2023 04.07	
Санітарні рубки вибіркові, га/м ³	2,6 181,0	3,3 270,0	22,0 282,0	16,9 1443,0	8,0 544,0	8,8 514,0	7,2 429,0	16,8 1358,0	85,6 5021,0
Прохідні рубки, га/м ³	14,0 190,0	3,4 220,0	10,2 500,0	12,0 514,0	-	-	-	7,0 326,0	46,6 1750,0
Прочищення, га/м ³	26,7 186,0	-	-	-	-	-	-	-	26,7 186,0
Інші рубки форм. і озд. лісів (перетворення), га/м ³	-	-	5,2 104,0	-	3,7 76,0	3,7 76,0	3,6 69,0	-	16,2 325,0
Разом	43,3 557,0	6,7 490,0	37,4 886,0	28,9 1957,0	11,7 620,0	12,5 590,0	10,8 498,0	23,8 1684,0	175,1 7282,0

Порівнюючи дані вказані у таблицях, можна зауважити, що обсяги зазначені у лімітах є більші за фактично використані. Це пояснюється тим, що на одні й ті самі ділянки ліміти «перезатверджувалися¹», а такий вид природоохоронного заходу як очищення, у зв'язку з відсутністю коштів, не проводився.

У 2020 ліміт також затверджено майже у кінці року (див. табл. 2), у зв'язку з чим НПП не було виписані лісорубні квитки на заготовлю деревини: наступне отримання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів та проведення процедури відкритих торгів на «прозора» («лісозаготівельні роботи») – затягнули б час до Нового року. Таким чином майже ті самі ділянки «перейшли¹» у ліміт на 2021, який затверджений Міндовкільям – 24.09. Однак заготовити деревину в повному обсязі не вдалося із-за несприятливих погодних умов. Відповідно до постанови № 761 «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від

¹ Оформлені відповідно до Інструкції про застосування порядку установлення лімітів, наказ Міндовкілья № 15 від 06.08.2020 р.

23.05.2007 р., НПП звернувся з клопотаннями (№ 06-09/292 (293) від 15.12.2021 р.) в Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства та Департамент екології Закарпатської ОДА, щодо надання відстрочення на заготівлю деревини (подається не пізніше ніж за 10 днів встановленого строку заготівлі). Однак у листі-відповіді зазначено, що «департаментом видано дозвіл від 01.10.2021 року № 11, терміном дії до 31.12.2021 р. на підставі затвердженого ліміту». Це означає: відповідно до вищевказаної постанови (№ 761), відстрочення на заготівлю деревини надається, однак термін дії дозволу не продовжується. Таким чином ділянки, на які планувалося оформляти відстрочення на заготівлю деревини, «перейшли» у ліміт на 2022 р.

Виникла колізія і під час затвердження ліміту у 2023 р.: Міндовкілля повертало ліміт на доопрацювання у зв'язку з тим, що у Переліку санітарно-оздоровчих заходів на 2023 р. «орієнтовний запас» є нижчий за фактичний (більше на 10 %). Таким чином виникла необхідність «перезатвердити» відповідний перелік: провести повторне лісопатологічне обстеження на відповідні ділянки, з метою внесення відповідних змін.

Варто також відзначити, що відповідно до Інструкції про застосування порядку установа лімітів, граничний строк затвердження ліміту становить п'ятнадцять робочих днів. Однак із-за постійних доопрацювань, строк триває більше місяця, зокрема:

2020 р.: подано – 08.10., доопрацювано – 05.11., затверджено – 19.11;

2021 р.: подано – 14.06, доопрацювання – 10.09, 16.09, затверджено – 24.09;

2022 р.: подано – 04.02, доопрацювано – 09.02, затверджено – 16.02;

2023 р.: подано – 29.05, доопрацювання – 15.06, 20.06, затверджено – 04.07.

Виходячи з вищезначеного, варто звернути увагу і на наслідки: невчасне виконання природоохоронних заходів та низький їх відсоток, зокрема санітарно-оздоровчих, є однією з причин погіршення санітарного стану похідних ялиників НПП [3]. Зокрема, станом на 2020 р. частка сухостійних дерев ялини, за дослідженнями автора, становить 63,5 % [3]. Виходячи з Санітарних правил в лісах України

[2] та фактичної повноти насаджень, чисті похідні ялинові насадження, станом на 2020 р., потребували невідкладних санітарно-оздоровчих заходів (санітарних рубок суцільних). Однак виходячи з вищенаведеної практики реалізації природоохоронних заходів на території установи, тенденції з погіршення санітарного стану похідних ялинників на території НПП будуть лише продовжуватися.

Висновки. Частка виконання природоохоронних заходів на території НПП є низькою. Прийнятий Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» ускладнив (практично виключив можливість) проведення санітарних рубок суцільних на території НПП. Незначні об'єми санітарно-оздоровчих заходів та прийнятий Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» унеможливають оздоровлювати насадження в максимально стислі строки, відповідно до Санітарних правил в лісах України.

Рекомендації:

службі держохорони НПП: тримати на контролі об'єми використання природоохоронних заходів, передбачені Проектом організації території; проєкт ліміту використання природних ресурсів на наступний рік, подавати (з відповідним пакетом документів) на затвердження Міндовкіллям у році, що йому передує (листопад-грудень).

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16. 06. 1992 № 2456 – XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
2. Постановою КМУ «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» від 27 липня 1995 р. N 555. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-%D0%BF#Text>
3. Шишканинець І. Ф., Лутак В. В., Феннич В. С. Санітарний стан похідних ялинових насаджень національного природного парку «Зачарований край». Науковий вісник НЛТУ України. 2021, т. 31, № 4. С. 54-58. <https://doi.org/10.36930/40310408>